

Л. О. Яринко

Звичаї українського весілля

- *З історії весілля на Україні*
- *Сценарії свят*
- *Прикмети, перестороги*
- *Словник родинних термінів*
- *Календар весільних річниць*

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

Яринко Л. О.

Я73 Звичаї українського весілля: З історії весілля на Україні. Сценарії свят. Прикмети, перестороги. Словник родинних термінів. Календар весільних річниць. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2007. — 48 с.

ISBN 978-966-408-173-0

Кожна нація, кожен народ має свої звичаї, обряди, що виробилися протягом багатьох століть і освячені віками. Народні звичаї охоплюють усі ділянки громадського, родинного і суспільного життя. Обряд весілля є важливим складником національної культури. У ньому відбито світогляд, мораль, поетичні уявлення і багатство фантазії народу. Це урочистий момент не тільки в житті двох молодих люблячих сердець, а й двох родин. Чим міцнішою буде родина, тим міцнішою буде й держава.

У збірці вміщено повідомлення про традиції весілля в Україні, сценарії свят, прикмети та перестороги, календар весільних річниць.

Для вчителів, студентів, старшокласників.

ББК 74.200.25

Охороняється законом про авторське право.

Жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва

Із глибини віків йдуть традиції сімейного відзначення особливо значимих подій у житті людини: народження, одруження. Вони відбувалися за ustalеними народними звичаями, які несли у собі багату символіку, обрядову пісенність, безліч ритуальних дій. У обрядах сімейної святковості відбилися споконвічні погляди народу на шлюб, сім'ю, ставлення до батьків, старших у сім'ї.

ВЕСІЛЛЯ — ВАЖЛИВА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Сімейне свято народжувало особливе відчуття домашнього вогнища, підносило значення дому, сім'ї у житті людини. Добра дружна сім'я дає людині повноцінне життя.

Весілля з давніх-давен було важливим складником національної культури. У ньому відбивалися світогляд, мораль, поетичні уявлення, музичні і артистичні здібності, багатство фантазії народу. У традиційному українському весіллі обряди поєднувалися з драматичними діями, піснями і розмовними партіями, музикою, ігрищами.

Саме слово “весілля” народною свідомістю сприймається як означення радості, веселощів. Це урочистий момент не тільки в житті двох молодих люблячих сердець або двох родин, члени яких складуть нову сім'ю. Двері хати, де відбувається весілля, за давнім традиційним звичаєм, відкриті для всіх — званих і незваних, близьких і далеких — всіх, хто хоче, піднявши келих на честь молодого подружжя, побажати йому щасливого спільного життєвого шляху.

Немає меж тут людській широсердості, гостинності, хлібосолюству. Не рікою, а безкраім морем розливаються на весіллі пісня, загадка, приказка, примовка. Тут можна почути багато тонких спостережень над людським життям, природою, суспільством, народна мудрість закладена в цілому ряді звичаїв, обрядів, а незлобні, лукаві смішинки сиплються, мов рясний дощ.

Природна музикальність, нахил до поетичного відтворення навколишньої дійсності на весіллях виливаються у якусь надзвичайно бурхливу стихію людських почуттів. У цьому потоці нестримної радості бринить і сум за минулим дівочтвом, і гіркота нездійснених мрій, і страх перед невідомим майбутнім у чужій сім'ї.

Часом вражають суворість поглядів на цнотливість молодої, грубий натуралізм поодиноких сцен весілля і пісеньок, але ці окремі моменти тонуть у бурхливому потоці справді чистих, красивих обрядів, звичаїв, пісень, що відтворюють світогляд народу, його психологію, ставлення до навколишньої дійсності, до сімейного життя.

Через віки народ проніс щиру, палку любов до звичаїв, пов'язаних із шлюбом. Береже їх і зараз, коли збудована нова сім'я, коли старе традиційне класичне весілля наповнюється новим змістом.

У багатовікових звичаях, обрядах, традиціях народу — унікальна школа виховання поведінки, етики, праці і дозвілля, школа виховання людини-художника. У них закладений великий смисл життя людини, оновлення народу, продовження життя нації.

Створення сім'ї, продовження роду — одне із важливих завдань людини на землі. Сім'я починається зі шлюбу. Цікава етимологія слова шлюб — воно походить від слюбити, любити, шлюбити.

ТРИ ЕТАПИ ВЕСІЛЬНОГО ОБРЯДУ

Традиційний весільний обряд умовно поділяється на три етапи: передвесільний, коли виконуються обряди сватання й заручин дівчини з хлопцем; весільний, де кульмінацією є спільний посад молодих за столом, і післявесільний цикл, коли відбувається входження невістки до сім'ї чоловіка.

Передвесільний обряд

Шлюбу (весіллю) передувало досить тривале знайомство молодих людей: вуличні гуляння, вечорниці, досвітки. Співжиття до шлюбу заборонялося. У Центральній Україні по вечорницях залишалися ночувати в хаті “на полу”. Та хлопці й дівчата і в цій ситуації не дозволяли собі того, що могло привести до небажаних наслідків. Повага до дівочої честі становила характерну рису українського сімейного побуту. Найкращим часом для весіль вважалася осінь: з 15 серпня до 14 листопада, а також від 6 січня до посту у березні. За законами народної етики починати весілля серед тижня — непристойно, тому найчастіше їх проводять у вихідні або на свята, з приходом календарного свята Покрови. У пісні співається:

Покровонько, Покровонько,
Покрий мені головоньку,
Щоб я жінкою була,
Щоб мені весело жилось
З чоловіком молоденьким,
З дитятком веселеньким.

Заручини

Задовго до сватання відбувалися заручини — звичайно місяців за два-три. Молода пара йшла до священника і домовлялася про шлюб. За 40 днів до шлюбу священник виголошував з амвона перші заповіді такого-то парубка і такої-то дівчини. Заповіді повторював тричі, щоб кожний, хто мав якісь претензії до майбутнього подружжя, міг виказати їх священникові. По перших заповідях у сім'ї нареченої проводили заручини за участю батьків і рідних обох — парубка і дівчини.

Часом батьки, виходячи з господарських розрахунків, заручали дітей ще в ранньому віці. Але найчастіше хлопець, умовившись з дівчиною, сповіщав про це своїх батьків і з рідним дядьком ішов у її сім'ю домовлятися. Коли батьки дівчини згоджувалися на одруження, то домовлялися про час сватання. Якщо хлопець був з іншого села, батьки зарученої їхали на оглядини.

Сватання

Потім відбувалося сватання.

14 жовтня з свята Покрови Пресвятої Богородиці починався сезон на сватання, тому дівки молилися:

Свята Мати Покровонько,
Накрый мою головоньку,
Хоч ганчіркою,
Аби не лишилася дівкою.

У призначений час, майже завжди під вечір, свати (ще їх називають старостами), взявши з собою хліб, пляшку горілки і обов'язково палицю, як ознаку особливої посольської місії, вирушали до нареченої. Часто з ними йшов і парубок зі своїм дружком. Один із старостів тричі стукав у двері або у вікно палицею та звертався до них із проханням впустити їх до хати ночувати, бо, мовляв, вони збилися з дороги, натрудили ноги.

Зайшовши до хати, старости виймають із торбинки хліб, цілують його та віддають господареві. Той також цілує хліб, кладе його на стіл, питає старостів, хто вони, куди йдуть. І тут починається драматизація, розігрується цікавий захоплюючий діалог — старости, перебиваючи й доповнюючи один одного, починають оповідати небувалу історію, що вони мисливці, гнали куницю та запримітили, що вона сховалася у цій хаті. У різних регіонах України ці історії різноманітні. Це може бути голуб, селезень чи бичок, або називають себе купцями і просять продати товар. Дівчина в цей час мусить колупати піч-матинку — заступницю і порадницю. Від того, як старости будуть оповідати про молодого, як домовлятися з батьками молодой, залежить дуже багато, тому старостами обирали літніх, поважних людей, котрі добре знали обряд, вміли гарно говорити. Це були найчастіше хрещені батьки або родичі.

Ось один із зразків промови сватів:

— Найясніший господарю, полювали ми зі стрільцем-молодцем (Михайлом) і зайшли аж сюди. Заманила нас олениця — красна дівича. Довго йшли і сюди дійшли. Просимо тебе, віддай свою оленицю — красну дівичю — та нашому стрільцю-молодцю.

Виголосивши промову, старший староста низько вклоняється, спирається на палицю і чекає відповіді. Господар відповідає:

— Не знаю, про яку оленицю ви говорите, добрі люди. Не прибігала ніяка олениця в мою господу, може, помилився ваш стрілець-молодець. Може, до іншої господи прибилася олениця?

Старости:

— Ні, господарю, олениця в твоїй господі, ми йшли її слідом.

Тоді господар дає знак і хтось з родини вводить до хати стару жінку:

— Ось вам і олениця, панове стрільці, за нею ви гнались?

— Ні, дорогий господарю, то була золоторога, золотошерста, очі в неї — як зорі, зуби — як перли, вуста вишневі. Як гляне вона, то наче сонечко засяє.